

ȚESĂTURI DE ARTĂ ÎN COLECȚIA DE TEXTILE A MUZEULUI NAȚIONAL DE ISTORIE A TRANSILVANIEI (SECOLELE XVII-XVIII)

I

Cercetarea istorică aprofundată presupune interpretarea artei ca un teren esențial de analiză și ca un epifenomen istoric, tratând economicul, socialul și culturalul ca elemente componente ale studiului istoric¹. Obiectele de artă, atât cele din domeniul arhitecturii, sculpturii, picturii, cât și cele din diferitele ramuri ale artei decorative, concretizează în limbajul lor specific, diferit de acela al documentelor, aspectele vieții economice și sociale dintr-o perioadă istorică dată. Valorificarea informațiilor furnizate de creațiile artistice contribuie în mod substanțial la constituirea unei imagini complexe a epocilor istorice. Constatarea este valabilă și în cazul artei decorative, atât de legată de viața de zi cu zi, reflectând uneori mai rapid și mai direct evoluția civilizației materiale și spirituale decât operele artelor majore². Sesizarea potențialului documentar al unor obiecte cotidiene, în aparență de o importanță istorică minoră, l-a determinat pe Alexandru Odobescu să indemne la cercetarea acestora, afirmând că prin studierea lor se pot urmări "... ideile artistice, practicile industriale și relațiile de comerț, care au domnit în țara noastră la deosebite epoci ale dezvoltării sale"³.

Aceste considerente ne-au îndreptat atenția spre țesăturile de artă aflate în colecția de textile a muzeului nostru, propunând prezentarea câtorva din multitudinea lor, și anume a acelor care, după aprecierea noastră, ilustrează cel mai bine arta textilă a secolelor XVII-XVIII, în context transilvănean.

Renașterea a adus profunde transformări de ordin economic, social și politic, determinând modificări radicale și în viața spirituală: nașterea unei culturi laice. Laicizarea a cuprins toate domeniile culturale, astfel asistăm și la apariția și dezvoltarea unei arte profane prin destinația și temele ei, chemată să satisfacă nevoile de confort, de rafinament și de fast ale noii societăți⁴. Procesul de laicizare se aprofundează odată cu conturarea noii concepții despre lume, bazată pe libertatea interioară a personalității, punând pe prim plan legăturile individului cu natura, cu universul. Aceste principii se vor materializa - printre altele - în interpretările cât mai apropiate de natură, caracteristice barocului.

Din secolul al XVII-lea una dintre cerințele de bază față de operele de artă - mai cu seamă de artă decorativă - este concordanța lor cu viața cotidiană. Artă pătrunde în locuința privată, reflectând totodată și poziția economică și socială a

¹ R. Theodorescu, *Despre câțiva "oameni noi", cititori medievali*, în *SCLA (Seria Artă Plastică)*, 24, 1977, p. 68.

² A. Nanu, *Art, Style, Costume*, Bucharest, 1981 (în continuare: Nanu), p. 8,9.

³ Al. Odobescu, *Opere*, București, 1967, vol. II, p. 110.

⁴ A. Ojetea, *Renașterea și Reforma*, București, 1968, p. 17-19.

deținătorului. Noua categorie în ascensiune a oamenilor înstăriți și culți dorește să-și înfrumusețeze viața cu toate tipurile de creații artistice, având la dispoziție și mijloacele materiale necesare⁵. În realizarea acestei strădării un rol de seamă le revine textilelor de artă - covoare, tapiserii, țesături, broderii - prezente atât în interioare cât și în vestimentație. Cele spuse sunt valabile și pentru Transilvania secolelor XVII-XVIII, mărturie stând foile de zestre, testamentele sau inventarele de avere care amintesc printre lucrurile de preț și asemenea textile, adesea descriindu-le amănunțit. Alături de covoare și tapiserii, servind la împodobirea mobilierului sau a pereților⁶, sunt menționate și țesături de artă cu diverse destinații: catifele sau brocarturi, menite să învieze monotonia pereților, să accentueze fastul mobilelor mai simple sau al paturilor, să fie prelucrate ca piese de îmbrăcăminte. Ele ocupă un loc aparte în documentele sus-amintite care consemnează perdele de pat, perne decorative, plăpumi confecționate din țesături de mătase⁷, dar înscruși și materialele păstrate în metraj⁸. Li se acordă această atenție, deoarece, fiind costisitoare⁹, ele reprezentau valori apreciabile¹⁰. Registrele vamale sau de socoteli ale orașelor completează aceste informații cu precizări privind cantitățile de textile de lux importate și comercializate¹¹, precum și prețurile lor¹².

⁵ Fr. Schottmüller, *Wohnungskultur und Möbel der italienischen Renaissance*, Stuttgart, 1921, p. VIII; A. Oțetea, *op.cit.* p. 285-288.

⁶ Kóvári L., *A magyar családi és közéleti viseletek és szokások a nemzeti fejedelmek korából*, Pest, 1860 (în continuare: Kóvári), p. 10; Jakó Zs., *Az otthon és művészete a XVI-XVII. századi Kolozsváron*, în *EmiKel* (în continuare: Jakó), p. 370, 371, 373; B. Nagy M., *Reneszánsz és barokk Erdélyben*. București, 1970 (în continuare: Nagy (1970)), p. 103-107, 109-110; B. Nagy M., *Várak, kastélyok, udvarházak, ahogy a régiék látták. XVII-XVIII. századi erdélyi összeírások és leltárak*, București, 1973 (în continuare: Nagy (1973)), p. 40, 48, 53-54, 112, 117, 120, 184-185, 204-205; *Istoria Clujului*, Cluj, 1974 (în continuare: IstCl), p. 99; Voit P., *Régi magyar otthonok*, Budapest, 1993 (în continuare: Voit), p. 161, 166, 168, 170, 228.

⁷ Kóvári, p. 10; Jakó, p. 381, 383; Nagy (1970), p. 134; Nagy (1973), p. 53, 60-62, 117; Voit, p. 167, 191.

⁸ Într-un inventar de avere din 1648 de la Boarta (jud. Sibiu) alături de o rochie din "damasc albastru cu flori", se mai notează: câte un cot (aproximativ 60-70 cm) de damasc roșu și catifea neagră, 4 coji de postav roșu englezesc, cu specificarea "pentru o fustă". Vezi: Nagy (1973), p. 93, 362. În inventarul de la Șieu (jud. Bistrița-Năsăud) din 1681 figurează și 2,5 coji de galon de mătase albă cu fir de argint. Vezi: Nagy (1973), p. 197, 369.

⁹ Principele Gabriel Bethlen a achitat pentru o "îmbrăcăminte de casă" (decor pentru pereți) din catifea și brocart italian suma de 944 florini. În același timp o casă de lemn la Cluj costând 300 de florini. Vezi: Nagy (1970), p. 104. Un acoperământ de mobilă din mătase turcească a fost evaluat la începutul secolului al XVII-lea la 2-3 florini. Vezi: Jakó, p. 374, nota nr. 77. În inventarul averii înstăritului clujean Viczey Máté, întocmit în anul 1627, este amintită și o plapomă decorată cu "brocart de aur turcesc", cu o valoare de 25 de florini. Vezi: Jakó, p. 383, nota nr. 135. La începutul secolului al XVIII-lea o rochie cu manta costa aproximativ 1.000-1.200 de florini. Vezi: D. Heinz, *Meisterwerke barocker Textilkunst*, Wien, 1972 (în continuare: Heinz), p. 13. Pentru aprecierea acestor sume, dăm câteva prețuri din secolul al XVII-lea: 1 căblă de grâu (aproximativ 116 kg) costa 2 florini 20 denari; 1 bou 8 florini; 1 cal de rasă pentru călărie până la 100 de florini; 1 căruță 4-6 florini; salariul unui meșter zidar era de 25-30 de denari pe zi. Vezi: S. Goldenberg, *Clujul în sec. XVI. Producția și schimbul de mărfuri*, București, 1958 (în continuare: Goldenberg), p. 358, 363, 364; Heinz, p. 8; IstCl, p. 144.

¹⁰ Însăși tezaurizarea lor le indică importanța economică. Aceasta este generată pe de o parte de cantitățile de fibre scumpe (de mătase, de metal prețioase) conținute, pe de alta de valoarea lor artistică. Multe dintre ele au fost executate după modelele desenate de marii artiști ai vremurilor respective: Antonio Pisano, Jacopo Bellini, Antonio Pollaiuolo, Viollet Le Duc, Jean Revel, Jean Pillement, Philippe de Lasalle. Vezi: O. Falke, *Kunstgeschichte der Seidenweberei*, Berlin, 1921 (în continuare: Falke), p. 38, 42, 47; E. Flemming, *Das Textilwerk. Gewebearumente und Stoffmuster vom Altertum bis zum Anfang des 19. Jahrhunderts*. Berlin, 1927 (în continuare: Flemming), p. XXV, XXVII, XXXI, XXXII; *Decorative Arts of the Italian Renaissance, 1400-1600*, Detroit, 1958 (în continuare: DecArts), p. 76; C. Nicolescu, *Istoria costumului de curte în Țările Române. Secolele XIV-XVIII*, București, 1970 (în continuare: Nicolescu), p. 65.

¹¹ De exemplu, în câte un transport de mărfuri de la începutul secolului al XVII-lea, adus de la Viena, sunt vămuți aproximativ 700 m de catifea simplă și "înflorată", sau aproximativ 60 m de tafta dublă, sau aproximativ 5,50 kg de atlas (satin). Vezi: Goldenberg, p. 257, 259-260; Fr. Pap, *Orientearea balcanico-otomană și mediteraneană în comerțul clujean (prima jumătate a sec. XVII)*, în *ActaMN*, XIX, 1982 (în continuare: Pap (1982)), p. 94, nota 10.

¹² La începutul secolului al XVII-lea prețul metrului de catifea oscila între 1-4 florini, de tafta între 3-6 florini, de damasc între 3-5 florini; al kilogramului de atlas (satin) între 2-3 florini. Vezi: Goldenberg, p. 257, 259,

Aceste izvoare furnizează și date despre sortimentele de țesături de artă aduse în Transilvania: catifele simple sau decorate; mătăsuri ca taftaua, atlasul (sau satinul), damascul și brocarturile; postavuri de diferite calități; pânzeturi - mărfuri orientale (turcești), mediteraniene (italiene, mai cu seamă venețiene) sau apusene (franceze, austriece, englezești)¹³.

Piese selectate ca obiect de studiu fiind mătăsuri, socotim binevenită o succintă trecere în revistă a evoluției țesătoriei de mătase. Leagănul acestui meșteșug de artă a fost China, unde deja în jurul anului 3000 î.e.n. se confecționau țesături din mătase nevopsită, în jurul anului 1000 î.e.n. damascuri, ca în secolul al VIII-lea î.e.n. să-și facă apariția și "brocarturile de aur"¹⁴. Monopolul chinez în domeniul mătăsăriei va dăinui milenii de-a rândul. Este adevărat că încă din primele secole ale e.n. sunt cunoscute mătăsării și în afara Chinei - cum ar fi cele egiptene (Antinoe, Achmim, Alexandria), persane (Ctesiphon, Susa) sau bizantine, dar acestea lucrau cu fire aduse din China¹⁵. Abia după ce secretul sericulturii a fost "furat" de la chinezi s-a dezvoltat adevărata țesătorie de mătase extra-chineză, purtând însă de-a lungul secolelor puternicele amprente ale țării de baștină. În ariile extra-chineze pe de o parte au continuat tradițiile egiptene, persane, bizantine¹⁶, pe de alta au apărut noi centre, atât în Orient cât și în Europa. Din secolul al VIII-lea la Damasc s-au țesut brocarturi de mare perfecțiune, iar din secolele XII-XIII s-au impus Mossulul și Bagdadul, acesta din urmă fiind considerat "Lyonul Oriental" al evului mediu¹⁷. Din secolul al XI-lea au prins viață și mătăsăriile din Asia Mică, cele de la Brussa (Bursa) și Scutari (Üsküdar), ajungând la maximă înflorire în secolul al XV-lea. Produsele lor - brocarturile de Brussa și catifelele de Scutari - s-au bucurat de o deosebită apreciere pe piețele europene. S-a exportat masiv în Italia și Franța, țesătoria de artă a acestor țări inspirându-se pe larg din modelul oriental. Influența însă a fost reciprocă, mai ales în secolul al XVII-lea, când atât în Persia cât și în Turcia s-a manifestat un puternic "curent italian" concretizat în mătăsuri care par a fi lucrate la Veneția sau la Florența pentru piețele orientale¹⁸.

În Europa, deschizătoarea de drumuri în domeniul țesătoriei de mătase a fost Spania, unde se cunoștea și se practica sericultura încă din secolele IX-X¹⁹. Începând din secolul al XIII-lea din Sevilla, Murcia, Malaga, Cordoba s-au exportat

260; Fr. Pap, *Fluctuații de valoare vamală la oficiul tricesimal clujean în prima jumătate a sec. XVII*, în *ActaMN*, VIII, 1971 (în continuare: Pap(1971)), p. 246-247. Dar s-au importat și țesături și mai scumpe, cum a fost "tercenella" cu fir de argint din care 1 cot (aproximativ 60-70 cm) costa 3 florini. Vezi: Fr.Pap, *Comerțul Clujului cu Viena între 1599-1637 (pe baza registrelor tricesimale)*, în *ActaMN*, XVIII, 1981 (în continuare: Pap (1981)), p. 180. La începutul secolului al XVIII-lea mătasea lyoneză se vindea cu 30-40 de florini cotul. Vezi: Heinz, p. 13. Pentru aprecierea acestor valori vezi *supra*, nota nr. 9.

¹³ Goldenberg, p. 146, 253-254, 261; Pap (1971), p. 241, 246-247; Fr. Pap, *Schimbul de mărfuri între Cluj și Polonia în registrele vamale clujene (1599-1637)*, în *ActaMN*, XIV, 1977, p. 383-384; Pap (1981), p. 178-180; Pap (1982), p. 96-98.

¹⁴ *Az iparművészet könyve*, Budapest, 1912, vol. III (în continuare: Iparműv), p. 480; Falke, p. 2; Flemming, p. XIII; *A History of Technology*, Oxford, 1956 (în continuare: History), p. 445.

¹⁵ Iparműv, p. 478, 479, 482-483; Falke, p. 2-9; Flemming, p. XIII, XIV, XIX, XX.

¹⁶ G. Migeon, *Manuel d'art musulman*, Paris, 1907 (în continuare: Migeon), p. 386-390; Iparműv, p. 482-484; Falke, p.11-19; Flemming, p. XVI, XVII. În secolele X-XII asistăm la o impresionantă revenire a mătăsăriei bizantine, care va influența, prin intermediul Italiei, tot Apusul, constituind modelul în materie pentru toată creștinătatea occidentală. Vezi: Iparműv, p. 483; Falke, p. 22-26; Flemming, p. XIX-XX.

¹⁷ Migeon, p. 386, 387; Iparműv, p. 484; Falke, p. 18; Flemming, p. XVI-XVII.

¹⁸ Migeon, p. 396, 397, 404, 406, 408; Iparműv, p. 485-486, 491; Falke, p. 48; Flemming, p. XVII.

¹⁹ Migeon, p. 419, 420; Falke, p. 19; Flemming, p. XVII. Idrisi menționează că în secolul al XIII-lea în zona Jaen se cresc viermi de mătase în 3.000 de sate. Vezi: D. Réal, *Tissus espagnols et portugais*, Paris, f.a. (în continuare: Réal), p. 4.

cantități considerabile de mătăsuri simple, taftale, damascuri și brocarturi spre Levant și spre Italia²⁰. Acest avânt se va curma la începutul secolului al XVII-lea, atelierelor producând din acel moment doar mătăsuri de calitate slabă, nevoile de lux fiind acoperite de importurile din Italia și Franța²¹.

În evoluția țesătoriei de mătase occidentale un rol de seamă i-a revenit Bizanțului prin prezența cantităților mari de mătăsuri bizantine în comerțul italian în primul rând, dar mai ales prin așezarea meșterilor mătăsari veniți din Bizanț în Europa apuseană. Astfel, aducerea lor la Palermo în 1146-1147 a dat naștere mătăsăriei siciliene. Acesta, în ciuda faptului că după un secol de strălucire a alunecat în insignifianță, constituie unul dintre reperele marcante ale istoriei artei textilelor²². Din secolul al VIII-lea activitatea mătăsărilor bizantini este atestată și la Roma și Lucca. Lucca și-a început ascensiunea din secolul al XI-lea, ajungând în cursul celui următor cel mai important centru al țesătoriei de mătase în Italia. Paralel cu Lucca s-a manifestat și Florența, unde documentele vremii menționează în anul 1250 o puternică breaslă a țesătorilor de mătase. Atelierelor florentine vor împărți cu cele luccane piețele europene până la mijlocul secolului al XV-lea, când ambele vor ajunge pe locul al doilea, în favoarea Veneției²³. La Veneția producția de mătase a luat avânt tot în secolul al XIII-lea, breasla mătăsărilor venețieni fiind atestată din 1265. Dacă Florența a excelat mai ales prin brocarturile de mătase, Veneția și-a câștigat faima prin catifele, în special prin brocarturile de catifea. Semnificativ pentru nivelul atins de țesătoria venețiană de catifea este faptul că în anul 1452 breasla țesătorilor de catifea s-a divizat în cinci ramuri, specializate în diferite tipuri de catifele. Bineînțeles, țesătoria venețiană nu s-a rezumat numai la acestea, din atelierelor Veneției ieșind o gamă largă de mătăsuri: mătăsuri simple, damascuri, brocarturi²⁴. Pe la mijlocul secolului al XVII-lea este rândul Veneției să-și cedeze poziția în fața țesătoriei de mătase franceze.

Primele ateliere din Franța au funcționat la Avignon și la Paris, unde meșterii mătăsari s-au constituit în breaslă în anul 1260, data primului lor statut²⁵. În cursul secolelor următoare s-au evidențiat și alte centre: Lyon, Tours, activitatea lor prezentând puternice influențe italiene până la începutul secolului al XVII-lea. Noile orientări economice ale domniei lui Ludovic al XIV-lea au determinat - printre altele - și un avânt spectaculos al țesătoriei franceze, acum născându-se o industrie de mătase cu o pregnantă individualitate. Astfel, pe la mijlocul secolului al XVII-lea s-a instaurat "dominația" deplină și de lungă durată a mătăsăriei de artă franceze. Gustul francez s-a impus în Europa întreagă, modelul lui fiind urmat îndeaproape chiar și de țările cu vechi tradiții în domeniu, cum este cazul Italiei²⁶. Atelierelor franceze au lucrat după tipare create de artiști de renume ai epocii. De Lyon se leagă numele lui Jean Revel (1684-1771), care, pe lângă îndrumarea stilistică, s-a preocupat și de găsirea unor soluții tehnice noi, capabile să-i materializeze

²⁰ Migeon, p. 420-421; Falke, p. 20, 34; Flemming, p. XVIII, XXIV, XXX. În secolul al XIII-lea numai la Sevilla au funcționat 6.000 de războaie de țesut, potrivit relatărilor aceluiași Idrisi. Vezi: Réal, p. 4.

²¹ Falke, p. 43; Flemming, p. XXX; Réal, p. 6.

²² Migeon, p. 412; Iparmův, p. 485; Falke, p. 20-22; Flemming, p. XVIII-XIX.

²³ Iparmův, p. 487-489; Falke, p. 27-28, 35-37, 41-42; Flemming, p. XX-XXI, XXIV-XXV, XXVII-XXVIII.

²⁴ Iparmův, p. 489-492; Falke, p. 37-40, 43; Flemming, p. XXV-XXVI, XIX; DecArts, p. 75.

²⁵ Falke, p. 28; Flemming, p. XXX.

²⁶ Iparmův, p. 493-495; Falke, p. 43-46; Flemming, p. XXX, XXXI; M. Zeminová, *Baroken textilie*, Praha, 1974 (în continuare: Zeminová), p. 9. Pe la mijlocul secolului al XIX-lea rolul de "îndrumători" ai gustului artistic în țesătoria de mătase va fi preluat de Anglia și Germania, deși Franța, din punctul de vedere al cantităților de mătăsuri produse, va rămâne pe primul loc până la sfârșitul secolului.

la un nivel superior concepțiile artistice. Astfel, prin răsucirea mai multor fire de băteală divers colorate s-a obținut o lărgire aproape nelimitată a gamei cromatice, ceea ce a permis realizarea efectelor de spațiu și redarea cât mai apropiată de natură a motivelor, încercând egalarea splendorilor broderii baroce hașurate. Țesătoriile lyoneze au beneficiat și de modelele rococo desenate de Jean Pillement sau de conlucrarea cu Philippe de Lasalle (1723-1793), supranumit și "pictorul războiului de țesut"²⁷.

Secolul al XVIII-lea a fost și perioada de ascensiune a țesătoriei de artă central-europene. În primul rând s-a remarcat cea austriacă, care și-a atins apogeul în a doua jumătate a secolului, în perioada domniei Mariei Tereza și a lui Iosif al II-lea. Produsele atelierelor vieneze s-au exportat în cantități mari în Boemia, Ungaria, Transilvania, dar erau căutate chiar și în Turcia²⁸. Este de menționat și activitatea țesătoriilor pragheze, care continuând o tradiție mai veche, au cunoscut un deosebit avânt la începutul secolului al XVIII-lea. Măsura acestuia este dată de o informație statistică: o manufactură de "țesături de aur și mătase", înființată în primii ani ai secolului de către praghezul Wilhelm Heiser, în decursul unui an a consumat aproximativ 84 de kg de fir de argint și 1 kg de fir de aur²⁹. Țesătoria de artă a mătăsii din centrul Europei a fost puternic influențată - asemenea celei occidentale - de modelul francez, asimilându-l. Acest fapt este de reținut în studierea mătăsurilor de artă din Transilvania secolului al XVIII-lea. Acestea, producție locală în domeniu neexistând, sunt toate mărfuri de import. În secolul al XVIII-lea, ca și în cele precedente, unul dintre principalii parteneri de comerț ai Transilvaniei a fost Viena, care, pe de o parte, tranzita spre piețele transilvane mărfuri occidentale, pe de alta exporta aici produse proprii - în cazul de față mătăsuri de lux. Or, țesătoria de mătase austriacă din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea asimilase modelul francez; astfel, în cazurile în care lipsesc precizări exprese referitoare la locul de confecționare, atribuirea mătăsurilor de artă atelierelor franceze sau austriece este problematică. Din acest motiv am considerat cel mai potrivit folosirea termenului de "mătase de tip francez" în studiul de față.

A ridicat dificultăți și datarea unora dintre textilele prezentate, unde drept repere sigure au servit doar caracteristicile stilistice și eventual materialele folosite, contextul cronologic indicat de condițiile descoperirii lor sau de croiul vestimentației confecționate din ele mai mult îngreunând decât ușu-rând datarea. Explicația o găsim pe de o parte în tendința de a tezauriza aceste materiale costisitoare, de a le lăsa moștenire chiar și mai multor generații, pe de alta în practica - foarte răspândită - de a le reutiliza, determinată de considerente economice sau spirituale. Moda în domeniul țesăturilor de artă s-a schimbat rapid, uneori de la un anotimp la altul³⁰, aceasta însemnând modificări de materiale, dar și de ornamentație, ceea ce făcea imposibilă "readaptarea" la noile gusturi a țesăturilor în uz, folosite în vestimentație sau în decorarea locu-ințelor. Dacă luăm în considerare că la începutul secolului al XVIII-lea pentru o rochie cu manta scurtă

²⁷ M. Heiden, *Handwörterbuch der Textilkunde aller Zeiten und Völker für Studierende, Fabrikanten, Kaufleute, Sammler und Zeichner der Gewebe, Stickereien, Spitzen, Teppiche und dergl., sowie für Schule und Haus*, Berlin (Stuttgart), 1904 (în continuare: Heiden), p. 56; Iparmöv, p. 493, 494; Falke, p. 47; Flemming, p. XXXI, XXXII.

²⁸ Heiaz, p. 21; Zeminová, p. 10.

²⁹ Zeminová, p. 12.

³⁰ Lyonul prezenta de două ori pe an - primăvara și toamna - câte o colecție nouă, aceasta ducând la o devalorizare a țesăturilor de lux cu aproximativ 30% pe an. Vezi: Heiaz, p. 12; Zeminová, p. 5.

erau necesari aproape 30 de coți de material cu 30-40 de florini cotul, costul ridicându-se deci la 1.000-1.200 de florini, devine evidentă dorința de a recupera măcar în parte prețul hainelor demodate³¹. Astfel, li se va schimba destinația: se vor recroi pentru îmbrăcăminte de copil, pentru obiecte de decor casnic (plăpumi, perne ornamentale) sau se vor transforma în haine bisericesti. În cazul din urmă poate interveni și motivația spirituală: veșmintele laice nu se vând, ci se donează unei biserici ca un gest de pioșenie. Uneori, fiind vorba de materiale deosebit de scumpe, schimbarea destinației - în oricare dintre sensurile amintite - este specificată prin prevederi testamentare. Prin tezaurizare sau prin refolosire viața Țesăturilor de artă se prelungește cu multe decenii, uneori aproape cu un secol, iar modificarea destinației adesea alătură, ca părți componente ale aceleiași piese, materiale reprezentând stiluri și epoci diferite.

ANA MARIA SZŐKE

**ARTISTIC TEXTILES IN THE COLLECTIONS
OF THE NATIONAL HISTORY MUSEUM OF TRANSYLVANIA
(17th-18th centuries)**

I

(Abstract)

The paper represents a selective presentation of the artistic textiles from the 17th-18th centuries, kept in the collections of the National History Museum of Transylvania. The choice of this matter has been mainly determined by the documentary value of the decorative art objects, which, linked as they were with the everyday life, promptly and directly reflect the evolution of material and spiritual civilization of any historically determined epoch. At the same time, the multitude and diversity of the objects belonging to this collection offered the necessary framework, within which the theme has been subject to analysis.

The first part of this study deals with the art textiles as precious objects and items very frequently imported in Transylvania during the 17th-18th centuries. An approach under this light of this textile objects completes the image of the economic and social life in Transylvania at those times. The autor develops a short history of the silk weaving, the objects under analysis being silk artefacts.

³¹ Heinz, p. 13. De altfel, așa cum mărturisesc socotelile curții imperiale de la Viena, chiar și aici s-a procedat la ascemenea "recuperări". Vezi: Heinz, p. 12.